

Chirurgus Cartesianus, detegens aliquot in chirurgia errores hactenus ex ignorantia philosophiae commissos ... / [Wilhelm Ulrich Waldschmidt].

Contributors

Waldschmidt, Wilhelm Ulrich, 1669-1731.
Waldschmidt, Johann Jakob, 1644-1687.
Philipps-Universität Marburg.

Publication/Creation

Marburgi Cattorum : Typis Joh. Henrici Stockenii, 1687.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/a99gsyaq>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

15
CHIRURGUS
CARTESIANUS,

DETEGENS ALIQUOT

IN

CHIRURGIA

ERRORES,

HACTENUS EX IGNORANTIA

PHILOSOPHIÆ COMMISSOS.

PRO QUO

SUB PRÆSIDIO

JOH. JACOBI Baldschmidt /

ARCHIATRI HASSIACI & PROFESSORIS
MEDICINÆ PRIMARI,

Publicè respondebit

WILHELMUS HULDERICUS

Baldschmidt / Hanoviensis.

D. XV^{II}. Decembr. L. H. C.

Marburgi Cattorum,

Typis JOH. HENRICI STOCKENII, Anno 1687.

UT eadem purpura homines delectat, & ad gaudium provocat, Tauros offendit & irritat ad pugnam; Sic eadem Veritas aut virtus intelligentes capit, ledit improbos & imperitos.

Th. Cornelius in Epist. ad Francisc. Glissonium

& Thom. Willisium pag. m. 192.

*M*agnam mihi spem facit illa philosophandi ratio, quam à vobis susceptam video, expectationemq; plurimam commovet multorum ad eadem fermè studia conspirantium consensus atq; communio. Audio enim Georgium Entium atq; Warthonum populares vestros non mediocrem in excolenda physiologia operam consumpsisse. Ego verò, ut de me loquar, tanta olim industria, tantoque labore ad investigandam hominis naturam aggressus sum, ut ea re aliquam certè gratiam à Viris in Sapientiæ studio exercitatis me initum ire speraverim. Sed invidit mihi fortuna otium vitæque tranquillitatem; Nam Neapolim ad verso si dere advectus necesse habui curas & cogitationes non tam in literas, quam in salutem incolumitatemque meam intendere, atq; omninò id agere, ne Sycophantarum calumniis aliquando succumberem. Dici autem vix potest, quantam mihi invidiant Malevolorum turba conflarit ex studio novæ istius minimeque vulgaris doctrinæ, quam ego à præclarissimis nostræ ætatis scriptoribus institutam meisque peculiaribus inventis aliqua ex parte illustratam in hanc urbem primus induxi. Nimirum hoc hominū genus quoniam quidē literis disciplinisque haud quaquam excultum est, sed totum planè ex fraude & mendaciis compositum, ab his sibi maxime metuit, qui veritatis cultores sunt & fucum ac fallacias insectantur.

B. C. D.

L

A nunc Medicis sunt tempora,
hæc sæculi nostri infelicitas, ut
quicquid pulchrum, novum at-
que politum, nec circumfora-
neæ eruditionis, edax depascat
livor carpatque dente invido
immanis ævi barbaries. Labun-
tur cuncta in deterius, postquam
homines factionibus & studiis
trahi coeperunt: quiescebat e-
nim olim post fata livor, tueba-

turque ex merito unumquemque suus honos: certis terminis
circumscripta sublatam osculis virtutem quærebat invidia,
languebat effrenata lingua, quæ nunc immixtis libera habenis
vagatur, nec unum læsisse contenta: toti quandoq; instat me-
dicorum ordini, & viis tam obliquis suam in eos maledicenti-
am exerit. Experimur & nos, postquam grande patientiæ de-
dimus documentum, verum esse id, de quo *Tacitus* conqueritur,
Non minus periculum ex magnâ famâ quam ex malâ. Quis e-
nim nescit, benignius agi quandoque cum his, qui cum aliis er-
rare malunt, quam cum bonis rectè sentire? Verum enim verò
cordati viri est vincere ac supergredi vitium parvis magnisque
civitatibus commune, *ignorantiam recti & invidiam.* Juvabit
olim majores & posteros cogitasse, id quod secum perpendens
Chirurgus Cartesianus noluit amplius extra invidiam juxta ac

extra gloriam vivere, hinc vestigiis *Medici Cartesiani* infectus in arenam nunc descendit, errores proditurus quos hactenus tum in cognoscendo tum in medicando tota ferè chirurgorum cohors commisit. Arduum est, fateor, causas errorum excindere velle, hoc præsertim tempore, ubi magna vis inest manibus agilibus: ubi sermonis suavitas & verborum copia, quamvis rerum ad sit inopia, plus quandoque valent quàm re-ctaratio: ubi multi plus æstimant irrationalem Chirurgiam, quam rationalem operandi methodum. Assurget Chirurgorum Phalanx, vestibus, comis & barbis ad elegantiam compositis, aureis atque argenteis scutellis, Spatulis, stylis, mucronibus, cæteroque splendido apparatu armatorum, qui commune periculum concordia propulsare & tergo meo assultare nitentur. Verùm nec vanus ille me quidem terret aspectus, auri enim atque argenti fulgor neque tegit neque vulnerat pro veritate dicentem. Salus publica hic murus est alieneus, qui & me contra quoscunque tuebitur arietes, atque ipsos errantes ad metam recti invitabit. Nihil enim nobis negotii cum illis, qui ut inquit *Horatius*

*Turpe putant parere minoribus; & quæ
imberbes didicere, senes perdenda fateri.*

Multò minus eò devenit calamus audaciæ, ut omnes Chirurgos, erroris cōvincere, aut in munere suo, quo hactenus egregiè defuncti, perstringere velim: multi enim ex illorum ordine etiam vix monitore opus habent; multi sunt, quibus sublime ingenium atque multorum annorum praxis rectum tramitem indicavit, quique rudimenta atque studia sua philosophis & chirurgis undiquaque celeberrimis approbârunt. Sed dabunt mihi hi boni viri, esse tamen non paucos fratres ignorantia, artem, quam nunquam pro rei dignitate didicerunt, profitentes & exercentes: horum magna est præsumptio, hinc ferro & igne

non minus periculosè quam nefariè in genus humanum grassantur, & nefario suo ausu mutilos quandoque ac mancos reddunt, aut necitradunt, quos in integrũ restituere debebant: qui, si locuples est æger, avari sunt, si pauper ambitiosi: quos non oriens non occidens saturaverit: Qui omnium opes atque inopiam pari affectu more militum apud *Tacitum* concupiscunt: qui auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium; atq; ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. De his quidem nunc mihi sermo erit, horumque errores, quos aut terra, aut opinio, tegit, in apricum deducam, idque majori cum confidentia, cum meliora tempora spondere possit nemo; nam solent nunc Chirurghi pueros ad tyrocinium Chirurgiæ admittere, qui vix literas pingere norunt, nedum in humanioribus jecere fundamenta; imò multi eos satis aptos judicant, si infantem placare, si cunas agitare, si temulento hero facem præferre, aut alios serviles labores sustinere queant. Unum quod est necessarium ne cogitatur quidem, unde fit, ut absoluto trien-
nio usque tamen rudes sint, in examinibus, ut finem & initium tyrocinii vel nullo vel exiguo inter noscas discrimine. Hinc metuendum erit, ne brevi adhuc transactâ periodo ars chirurgica vera & rationalis, extinctis nempe senibus, in exilium agatur, atque pauci futuri sint, quibus harum rerum summa committi possit.

I I.

QUò verò ab ovo exordium desumere atque ipsos errorum fontes detegere possim, recurrendum nobis erit ad sanguinis circulationem, quem primum esse vivens & ultimum moriens nostrorum temporum fide satis probatum est. Pauci sunt Chirurghi, quibus nectaris hujus purpurei itus & reditus innotuit, propterea in phœnomenis explicandis hallucinantur; & confidenter assero, inter centum vix unum esse, cui in causis

inflammationum, tumorum, aliorumque vulnerum, fracturarum & luxationum symptomatum explicandis non hæreat aqua, & qui in medicamentorum operandi modo tradendo saltem non obmutescat. Quare ex Chirurgo, quare venam tundant infra ligaturam? & nihil solidi respondebit. Quare unde sanguis ex aperta profiliens vena? & respondebit eum ex corde versus exteriores profluere partes. Sed si res ita se habeat, quare quæso non tundunt venam supra ligaturam, quò sanguis qua datâ portâ, commodius egredi possit? Vides ergo ipsos sanguinis itum per arterias & reditum per venas ignorare, adeoque luscorum more in tenebris palpitare, nec dignos esse, quibus salus hominis committatur.

III.

Vulnera definiuntur quod sint continui solutio vel quod sint partium carnosarum ab instrumento aliquo facta solutio. Animum ergo tantum intendunt ad partes solidas, atque ad magis sensibiles curationem dirigunt. Sed quis nescit corpus nostrum ex solidis & fluidis componi partibus? neque illas dividi posse aut rumpi, ut non fluidarum ordo & mixtio turbetur, quò divortio semel admisso novæ statim fiunt combinationes, nova prognascuntur concreta, variæ exsurgunt hinc inde excrecentiæ, intumescentiæ, coagulationes, restagnationes, quæque authores existunt omnium illorum graviorum symptomatum, quæ vulnera comitari solent. Sicuti enim in aliis corporibus & mixtis regni tum vegetabilis tum mineralis videre licet, dum varii generis particulae, variæ configurationis, consistentiæ, magnitudinis, situs & motus amicabiliter tandem conspirant, & unum totum constituunt, in quo particulae crassiores detinent & ligant volatiles, oleosæ obtundunt acres, subtiliores servant crassiores in motu proportionato & rei naturæ accommodato; aquosæ temperant viscidas, flexiles demulcent

mulcent rigidas: Verum si textura illa paululum referetur & vincula rumpantur, nova statim prodeunt producta, à priori massa quoad indolem & naturam, mirum quantum! abludentia: Ita res etiam se habet in nostro corpore, quod nihil aliud quam congeries indefinitorum canaliculorum, tubulorum & vasculorum, fluida varii generis corpuscula transmittentium, de quo vide *Celeberrimi Dolei Epistolam secundam & Blankhardi anatomiam novam*. Itaque si turbæ in his partibus excitentur, & harmonia illa stupenda, quæ à legitima pororum dispositione & particularum ordine dependet, auferatur, eadem contingent infausta emergentia: ibi corrosivum senties acidum: hîc acria notabis salia: illîc tetridum restagnabit liquamen, alibi purulentam conspicias amurcam; hîc intumescen-
tiam, ibi excrecentiam reperi-
es; quæ omnia non tam ex continui solutione quam ex fluidorum & impetum facientium perverso ordine, statu & mixtione natales suos habent.

IV.

E Quibus haud obscurè apparet, tantum quidem apparatus ad curanda vulnera non exigi, cum totum curationis negotium in momento temporis, ut prælii eventus, consistat. Si enim aeris ingressus arceatur, & fluiditas humorum per partem vulneratam circulantium præsidiis, temperiem partis foventibus vulgò dictis, conservetur, res erit in vado. Cui indicationi satis fit, si vulnus recens statim deligetur, quò magis enim pori labiorum sibi respondent, eò citius coalescunt labia, & eò minùs humores in transitu præpediuntur. Deinde si vulnus semel deligatum rarius detegatur: quamvis enim litem à *Septalio* Chirurgis motam hac quidem vice non faciam meam, persuasum tamen habeo, in eo sæpissimè peccari à Chirurgis, quod frequentioribus solutionibus longisque atque crassis turundis novum vulnerato creent dolorem atque ipsam cura-
tionem

tionem eruditè retardent, fortè ut plus temporis absumentes plus pro mercede pecuniæ exigere possint, atque in exoptata hac opportunitate majorem sibi comparent famam, Naucleum imitantes, qui dum navim in mari libero posset agere, eandem inter cautes & brevia inserit; Unde licet majoris peritæ gubernationis famæ comparandæ opportunitatem nanciscatur, servatò in tantâ desperatione navigiò, viri prudentis saltem nomen amitteret. vide de his *Celeberrimum Bontekoe*, *Serenis*. Electoris Brandenburgici quondam Consiliarium & Archiatrum, nec non Doctiss. multæq; lectionis Viri *Dn. D. Albrecht*, Physici Hildesheimensis Celeberrimi eruditas Notas in istius chirurgiam reformatam. Ergo satius est tenacia & viscida aerē non admittentia vulnere recenti ocysimè imponere, quò spectat resina Pini, Colophonium, Empl. contr. ruptur. Stiptic. *Croll.* cera, & ipsum denique saccharum, quo vel solo maxima vulnera sanari posse compertum habeo. Nempe juvant hæc, quia aerem arcent, qui vel solus satis potens est, ut poros vi sua elasticā pervertat, & peregrinis quibus foetus est particulis humorum circulantim mixtionem turbet, varias coagulationes & secessiones producat, atque in solitas introducat fermentationes. Triennium est, ex quo Paracenthesis in Hydropica institui. Videbantur omnia pro voto successisse. Verum cum in cubili ventis valde exposito perageretur operatio, ipse etiam chirurgus sæpius de die serum ex abdomine emitteret incidit tandem ægra in vehementissimum imi ventris dolorem, cum subitanea vulneris inflammatione & subsequente gangrænâ, cujus doloris ardoris & inflammationis causam ego quidem nullam aliam agnosco, quàm aerem, experientia edoctus, quā funestam fluidum hoc in fluidis edat Catastrophen.

V.

SIn qualitates tum puris, tum vulnerariorum remediorum in scenam introducere nunc velimus, quas non apud chirurgorum

gorum vulgus offendemus tenebras. Pus ipsis est nescio quid novi & insoliti, à natura ope medicamentorum generati. Nos dicimus pus esse lacteam sanguinis partem, in ipso vulnere plus minus alteratam, cui quædam subinde portiunculæ dilacera-
torum tubulorum una cum cruore admiscuntur. Pus ergò eò laudabilius erit, quò magis ad naturam chyli & succi nutritii accedet: Sin verò acorem nimium contraxerit, inficiet sanguinem, febres producet, corrodet atque exedet canaliculos fluidorum; Si aquosum & tenue nimis, aut viscidum foetidum fuerit, peioris meritò censetur notæ, nec puris nomine dignum erit, cum contumacis obstructionis, præcipitationis, & putredinis indubitatum perhibeat testimonium. Sed quis quæso est ex ordine chirurgorum, qui de acido cogitet? & cui quæso remedia acidum corrigentia vel absorbentia nota sunt? vix enim ultra primas sapiunt qualitates, & nihil nisi calorem nativum & insitum, naturæ robur vel imbecillitatem, medicamenta pus generantia nec nō digestiva sua crepant, nescii quid dicant, aut quod pro acoris conditione nunc potentiora nunc mitiora acidum compescentia eligenda sint remedia; Imò inexcusabilis ignorantia est argumentum, uno digestivo eadem semper oberrare chordâ, & *Herculis* cothurnos infantibus applicare: scilicet hæc ipsis est consuetudo, prospera omnia sibi vindicare, adversa autem soli naturæ imputare.

VI.

Sed excipient fortè, pus non statim primis diebus sisti conspectui, sed post triduum vel quattriduum demum apparere, argumentò, illud medicamentorum pus generantium esse progeniem. Verùm observare Te velim, pus primis diebus non prodire, nec chylum à sanguine secerni posse, quòd ex fibrarum contorsione & illaqueatione tanta facta sit obstructio, ut nec molliori sanguinis parti transitus concedatur, atque ali-

quot infumidi dies, quibus chylus cum sanguine arterioso adve-
ctus fibras reflexas & in situ valde turbatas elongare & in re-
ctam viam protendere fibique liberum transitum procurare
possit. Quod si medicamenta quædam id promovent, ex ac-
cidenti facere videntur, dum vel poros obstruunt, vel san-
guinem turgidiorem vel etiam fluidiorem reddunt, de quo
in sequenti thesi plura.

VII.

Similis farinæ sunt sesquipedalia illa verba & vanæ gloriatio-
nes, dum ejusmodi jactant medicamentum, quò vulnus
spatio tridui perfectè consolidari possit, cum tamen ne qui-
dem dari queant medicamenta carnem generantia: Ec quis
quæso unquam vidit carnem à medicamento fabrefactam vel
ex remedio generatam? Nugæ! Omnes partes solidæ sunt ex
lacte, quò si sanguis abundet idque per partem sauciatam
libere dispenset, vulnus brevi sanabitur. Sin vero intemperie
acida, aut salinâ aut perversa mixtione fuerit contaminatus, len-
tū opus erit sanatio. Imò frustra expectabitur consolidatio, ni-
si prius vel infringatur acidum: aut sal acre temperetur, aut le-
gitima sanguinis mixtura restituatur. Quibus verò remediis
id assequamur, hoc opus hic labor est. Neque enim satisfaciunt
practicorum elogia, quasi sanguis ope vulnerariorum peculiari
quadam virtute ad hoc negotium exornatorum ita dispona-
tur, ut ex eo apta & laudabilis caro quævisque alia substantia
deperdita promptè restitui possit: Quamdiu enim peculiaris illa
virtus explicari nequit, sicuti revera apud illos inexplicabilis est,
tamdiu res ista versatur in ambiguo & lubrico. Et cum triplicè
sanguinis statū vitiosum notaverimus, quomodo unâ hac fide-
liâ tres dealbari proterunt parietes? Præclare sanè errorē hunc
castigat *Celeberrimus Craan*, & perversum atque irrationalem
decoctorum vulnerariorum usum perstringit: Cum enim mi-
nimæ

nimæ etiam circumstantiæ totam rem variare soleant, earundem non minor hoc in negotio habenda erit ratio, & nunc ea adhibenda vulneraria, quæ acido debellando sint dicata: mox talia eligenda, quæ salinam intemperiem magis respiciant; sæpius nova substituenda, quæ vim etiam habeant turbatam sanguinis mixtionem restituendi: quæ si ignoret Chirurgus, sicuti omnes illi, qui in physis præsertim rudes sunt, id ignorant, ægrum in præsentissimum non rarò deducet discrimen. Hinc ego quidem novâ plane & veteribus inusitata incedo viâ, & decocta vulneraria non plenis buccis & in tanta copia, sed cochleatim exhibeo, primis præsertim diebus, quo de sanguinis statu atque acoris gradu reddar certior, id quod desumpto quidem signo à juvantibus & nocentibus haud erit difficile. His calculum & pondus addit *Celeberrimus VVedelius*, quando ita scribit in amœnis suis amœnitatibus: Quemadmodum autem certum est & constans fidumque assertum, vulneraria pro interno usu ad externam curationem plurimum prodesse, quo nomine expertissimam deprehendimus essentiam traumaticam in Tr. de terra Japonicâ Hagendornii descriptam, ut lapides cancrorum, vel solos cum successu usurpatos, taceamus; Ita alterum illud certum quoque est, traumatica varianda esse pro ratione affectuum & effectuum &c.

VIII.

Pari confidentia proscribimus etiam vulgaria illa externa pingua & oleosa, quæ speciosô & splendidô nomine defensiva appellantur, & quibus poros cutis infarciunt & non rarò inflammationi Januam laxant. Et ego quidem non video, quo sub colore aliquod inde Solamen expectare possimus, quin persuasum habeo, rationi & experientiæ non solum magis consonum, sed ipsi parti affectæ etiam magis proficuum fore, si vel sacculo arena calida repleto, vel vino Calido

do foveatur, aut si spir. Vini camphorato crebriùs abluatur.
Vide *Blankardi Kartesia an se Academie.*

IX.

NEque minus severam meretur animadversionem perversa illa inflammationes curandi methodus, quæ tamen altius hæret in Chirurgorum animis, ut faciliùs videatur clavam *Herculi* extorquere, quàm radicata hæc tollere præjudicia. Quid autem aliud agunt suis repellentibus, adstringentibus & refrigerantibus, quam quod obstructions augeant, humores crassiores detineant, qui subtilioribus evanescentibus acriores facti fibras discindunt vel rumpunt, unde aucta obstructione major supervenit tumor, & ad gangrænâ via redditur magis expedita. Quod periculum, ut mature avertatur, necesse erit, ut curas & cogitationes unice in obstructionem intendas, cui scopo inserviunt alcalia volatilia, aromatica, balsamica: v. g. Spir. Vin. Camph. spir. sal. armon. aqua calcis. vivæ, suffimigia, sal volat. oleosum, diascordium, & quæ novas inducit fermentationes Theriaca. Item omnia illa quæ acidum stygium temperant, invertunt aut absorbent, quò Epithemata lac virginis dicta meritò suò referuntur, quorum caput est, & vel centies à me probatum, illud *Zvvölfferi* ex tussilag. flor. rosar. alb. sambuc. vino, aceto &c. paratum: nec minoris sunt efficacix illa quæ habet *Dn. Muys in observat. suis*: hic enim primus est, qui in Chirurgia ignorantix gelu Congelata glaciem fregit, & de quo spem faciunt, quod integram Chirurgiam ex magni *Cartesii* Principiis illustratam in ægotantium commodum & fauciatorum solatium editurus sit.

X.

Eâdem ferulâ censoriâ digni sunt vehementes illi errores, quos in campo martio quotidie committi multi non sine vitæ

vitæ discrimine experiuntur. Si enim castrenses chirurgi vulnera sclopetis inflicta deligantes ipsarum partium læsarum fabricam & structuram, nec non indolem & naturam pulveris pyrii accuratius & intimius noscerent, ipsosque omnis veritatis naturalis fontes delibassent, nec se ludibrio nec alios periculo exponerent: certum equidem est, quod de vulnerum horum natura quandoque judicent, ut cæci de coloribus. Ecquis nescit? quod ad unum fere omnes vulnera sclopetorum pro venenatis habeant. Atque in eo quidem prudentiæ edunt argumentum, quod ignorantiam suam celare, atque successus parum secundos malignitati & virulentia tribuere satagant: tantum enim abest omnia sclopetorum vulnera venenata esse, ut potius natura horum vulnerum ob rationes satis notas omnium illorum symptomatum ferax sit. Præterquam enim, quod in his vulneribus aliquid de ipsa partis læsæ substantia auferatur, etiam hoc majus adhuc infert periculum, quod plures fibrillæ contendantur & disrumpantur, in aliis autē vulneribus pauca saltē discindantur, inde enim est, quare sclopeto vulnerati gangrænæ & putredini, nec non Convulsioni & febribus, præ aliis sint obnoxii: major enim hîc est obstructio, major tubulorū & pororū perversio, major in fluidis perturbatio quàm in vulneribus Cœsim vel punctim inflictis. Quæ verò de combustionem partis globo trajectæ, aut vulnerum horum Empyreumate, pro exaggerando periculo garruli quidam adducunt, ea ceu commentum anile inter fabulas collocamus, quis enim unquam vim ignitam in globulo observavit? Ecquis nescit ipsos tormenti globos acervum pulveris pyrii transire sine ullo accensionis metu? nisi forte impetum fecerint in corpus durum, ex quo ignis excussus ipsum pulverem pyrium accendat. Ridemus ergo illos, qui remedia sua contra Empyreuma in his casibus venditant, quibus se & alios inani lactare spe imò fallere solent. Magnam autem ex antedictis fœneramur in curatione

ne lucem, jam enim evictum est, omnem in id intendendum esse nervum, quò putredini, brevè longè lateque serpenti, obviam eatur, id quod per sola deobstruentia, fibras contusas à sanis separantia, cubulos & poros collapsos restaurantia, obtinebitur. In quem finem *internè* acetum bezoarticum aut aliud simplex cum lap. 69. nitrum præparatum, & intuitu hujus ipsum pulverem pyrium, tinct. bezoart. Essent. Traumatic. omnia ex scordio, antimon. diaphoret. Tinctur. rosar. fl. bellid. *externè verò* bals. indic. bals. vulnerar. gumm. elemi, empl. diapalm. cum ol. cer. solut. terebint. aloen, myrrham, ol. ovor. essent absinth. Aqu. theriac. camphor. ~ vini, comendamus, Quod si profundior appareat putredo, admisceri his debet mercurius præcipitatus, qui salibus atque spiculis suis dilaceratas atque contusas fibras promptissimè separat, poros deobstruit, ipsamque suppurationem (soliis quidem naturæ opus) egregiè faciliat. Sin ex colore lividò, sensus & motus ablatione atque cadaveroso frigore mortis principium, gangrænam scilicet, adesse animadvertamus, profundior statim in confinio instituenda erit scarificatio, quò sanguis acidus & cruoris nomine magis dignus exprimatur, post scarificationem autem pars gangrænosa aceto forti vel bezoartico aut aqua muriatica erit fricanda, quò pori eò facilius aperiantur. Mox liquor ex calce viva cū aqua pluviali spirit. vini & mercurio vel melle applicandus, superimposito cataplasmate de quatuor farinis dicto, aut fotu ex marrubio, absinth. scordio, theric. spirit. vini aliisque parato. Neque enim hic ulla admittenda est mora, aut induciæ concedendæ, cum locū hīc habeat illud, quod Tiberio cunctanti & auribus lupum tenenti dicebatur, *aut age, aut desiste.* Quia quo citius pars mottua à sana separatur, eò certius æger in tuto collocatur: Sin autem id remediis his obtineri nequeat, extremæ calamitatis & ægro periculosa subeunda

eunda erit alea, atque ad extirpandam hanc hydram ferrum in
subsidium vocandum,

*Nam quod non sanat medicamentum, hoc sanat ferrum, quod
non sanat ferrum, sanat ignis.*

**Feuer und Stahl
Heilt manche Quaal.**

XI.

ENim verò putamus gangrœnam incipientem in totali ferè
omnium tubulorum & pororum consistere obstructione,
usque adeò contumaci, ut non amplius sanguis & humores,
sed subtilis saltem horum humorum vapor ad partem gan-
grœnosam perveniat, qui paucos illos humores ibi adhuc exi-
stentes commovet, turbat, acriores magisque corrosivos red-
dit, hinc fibræ nerveæ penitus abscinduntur, quo ipsò pars ma-
gis obstruitur & omni motu atque sensu destituitur, atque ob-
denegatam nutritionem livorem induit. Chirurgus Septua-
genario majori Vesicatorium in tarso pedis applicuit, subsecu-
ta statim est gangræna, quæ in sphacelum (maximum gradum
atque ipsam partis mortem) degeneravit: tandem, turbato à
pestilenti hoc acore sanguine totius, profundior accessit so-
mnus, quem elapsis aliquot diebus cum morte commutavit,
vir decrepitæ quidem ætatis sed longissimo ævo dignus. Cau-
sa funesti hujus experimenti fuit lymphæ defectus, quæ spicula
cantharidum aliàs demulcerê solet: hæc autē magis sic sui juris
facta fibras nervosas amputarunt, quæ in cinninnos retroactæ
angustationem pororum, partium vicinarum compressionem
& humorum, in tali senectute jam dum vi corrosiva contami-
natorum, restagnationem produxerunt.

XII. Quæ-

XII.

Quari hic potest, unde dolor tum in principio, tum in progressu? R. dolor ille, qui sentitur dum vulnus infligitur, est ab agitatione, distensione, dilaceratione & concussione fibrillarum nervearum, quò enim plures fibrillæ vehementius discinduntur, eo majorē mens, de extremo aliquo insolito judicans, percipit dolorem. Verum ille, qui factâ solutione vulneratos torquet, & plerumque aliquot elapsis horis intenditur, est à novo impetu humorum circulantium, quibus transitus ab obstructione denegatur, hinc, elabentibus, quâ datâ viâ, flexibilibus particulis, reliquæ, acriores factæ, rodendo dolorem augent.

XIII.

Missis his transitum facio ad tumores, in quibus cum cognoscendis tum curandis à scopo aberrant irracionales Cheirurgi, qui si in *Cartesianorum* Scholis essent enutriti atque edocti, quid sanguis, quid cœtera fluida, quid motus quid figura, cautius de corio humano luderent. Horum profectò facit ignorantia, quare tumor indolens in apertum & immedicabilem abeat cancrum, & tumores molles imprudenter tractati scirrhosam induant duritiē. Humores circulantes ex variigenis componi particulis nesciunt, hinc si volatiles magisque agiles imprudenter discusserint, reliquæ Viscosæ arctiùs ineunt cōnubium magisque indurefcunt, ut vix amplius flecti divelli & ad fluiditatis statum reduci possint. Fieri etiam potest, ut acidæ quidem in tumore aliquo prædominium obtineant, sed quod plures oleosæ particulæ ipsis adhuc sint immixtæ, atque illæ sic juxta se invicem quiescant vel saltem minùs agitentur & durum quidem tumorem sed indolentem constituent. Verùm si Barbæ tonsor imposuerit medicamenta vi agitatoriâ prædita,

ex-

expirant protinùs partes balsamicæ spiculorum cuspides ob-
volventes, hinc acidæ plus agitatæ majus spatium affectant, fi-
bras rodunt & distendunt, atque acerrimum producunt do-
lorem, tandemque claustra sua rumpunt, unde ex cancro oc-
culto & non ulcerato fit ulceratus, partes vicinas depa-
scens & totam massam sanguineam malignâ aurâ inficiens.
Quem si prudenter quis tractare voluisset, cane pejus debuis-
set fugere suppurantia aut discutientia dicta, quibus nihil am-
plius perfecit, nisi quod Crabrones irritaverit, cum potius
saturnina acidû obtundentia hîc fuissent provocanda. Utpote
idem hic contingere videtur, quod in pulveris Tonitruantis
aut pyrii accensione fieri solet, ubi nova plane emergunt phœ-
nomena, quorum causas in illa massa præextitisse vix credide-
ris. Et sicuti nitrum sibi soli relictum longè alium præ se fert sa-
porem, quam si in spiritum resolvatur, ubi spicula è capsulis suis
excussa in continuo nunc sunt motu & fluore, atque ori indita
undiquaque suis acuminibus in linguam impingunt, menti-
que acidum communicant saporem. Et (quod præclarè notat
Cel. Maetz.) sicuti maxima est differentia in tre salem, cujus
partes juxta se mutuò quiescunt, & inter salem, cujus partes in
continuo sunt motu: qui enim quiescunt juxta longitudinem
suam ex transverso linguæ ut plurimum incumbunt, illi autem
qui continuò moventur, ut plurimum suis extremitatibus acu-
minatis in linguam profundè incumbunt, nervosque vividè sa-
tis afficiunt, ut hoc in acubus ex transverso linguæ impositis &
quiescentibus, vel in iisdem diversis motibus concussis & qua-
quaversum agitat, nec non secundum sua acumina linguæ
occurrentibus, cuique exploranti manifestum evadit: Ita quo-
que humores antea in latibulo silentes & tranquilli îpsîs medi-
camentis intempestivè adhibitis efferi redduntur, atque gra-
vissimorum morborum authores existunt.

XIV.

NEquae ego gravissimos hos miror errores, quin potius plures praesagiam ex ignorantia oeconomiae animalis, quam Chirurghi ne attingunt quidem. Et quamvis pone me servem catalogum vehementium errorum ab ipsis commissorum, paucos tamen hac vice enarrabo. Fuit haud ita pridem insolens barbæ tonsor, qui herniam inguinalem pro abscessu habuit, nec prius errorem animadvertit, quam ubi lanceolâ tumore aperto foeces foetore suo nares ferirent. Cui illud apud Curtium regeri potuisset, Sciat iste insolens Barbarus, nihil esse difficilius, quam Laconis armati latus fodere & iterum sanare. Alius strumolum pro anginoso habuit, omnemque movit lapidem, ut tophaceum glutinum in pus mutaret. Puer 5. annorum coepit claudicare, atque de sinistri pedis dolore conqueri, parentes vocabant me cum Chirurgo haud inexperto, contrectavimus partem affectam, vidimus spinam dorsi coeteraque confinia, sed nullibi causam morbi invenimus: jussi tamen femori & genu Emplastrum diapalmæ imponere. Verum malum hoc manifesta indies sumebat incrementa, pes jam abbreviari videbatur, accedebat calor febrilis cum tumore quodam oblongo in regione lumbari; ancilla referebat, recordari se puerum ludentem cum sodalibus humi fuisse prostratum. Vocabantur in partem curarum & consiliorum duo chirurgi Francofurtenses. hi cum multa de luxatione fecissent verba, incisionem tumoris suadebant, & dictum factum esset, nisi ego solus obstitissem, regerens me ne signum quidem latentis puris observare posse. Sic abiêre re infectâ, mihi que interim negotium committebatur. Itaque per ordinarium chirurgum tumorem ter de die livi spir. convulsiv. cum sale armoniac. internè etiam spirit. sal. armon. sylvii saepius exhibui, quibus remediis per plures dies

dies adhibitis & tumor disparuit, & puer pristinae redditus fuit
sanitati in hunc usque diem optimè valens.

XV.

Nunc sub censum veniunt medicamenta repellentia qui-
bus humorum ad partem affectam affluxum coërcere al-
laborant, in quo tamen labore inanem plerumquè ludunt ope-
ram, ipsamque inflammationem remediis his alacrem humo-
rum itum retardantibus magis magisque exaltant & obstru-
ctionem augent. Equidem falsissimum est, quod humores
unâ vice majori in copia affluant quàm aliâ, ad unam videlicet
corporis partem, quia sanguis arteriosus, à quo lymphæ reliqui-
que succi omnes radicaliter dependent, æqualiter ad omnes
totius corporis partes distribuitur. Deinde à vero non mi-
nus alienum est dolorem, & calorem attrahere humores, pro-
ut id antiquitus fuit creditum: nam dolori tumor superve-
nit non propter majorem humorum affluxum, sed ob eorun-
dem restagnationem, dum interea novi semper à tergo se-
quuntur, & priorum copiam augent. Quod verò pars admo-
dum incallescens vel inflammata etiam intumescat & rubeat,
illud fit ob humorum majus spatium affectantium & vicinas
partes distendentium agitationem & rarefactionem. Sicuti
ergò absurdum foret, dicere, foenum recens incallescere ob ma-
jorem succi abundantiam novumque ejusdem affluxum, ita
humores circulantes copiosius subinde in tubulis reperiuntur,
non quod copiosius influant, sed quod ipsorum circulatio re-
tarderetur. E quibus palam fit, quo periculo partibus vulnera-
tis & inflammatis medicamenta repellentia imponantur,
quæ potius digna essent, ut ex foro medicò penitus proscribe-
rentur.

XVI.

ANte quàm hinc abeamus, haud poenitebit de spinosa illa spinæ ventosæ doctrina verba facere, quod malum plerumque infantes infestat, præsertim circa articulos, cum tumore livore & ulcere partium mollium, quæ non solum ab acido fixo & lentescente lymphâ exeduntur, sed ipsum etiam os subiectum, quod focus huius mali plerumque videtur, cariosum & & nigrum esse solet; hinc non malè eiu *Beinfresser* vocatur. Describitur à *Severino*, quod sit ab scellus corruptorius seu sphacelismus ossis circa articulum in pueris, ex primis spermatibus & menstrui sanguinis inquinamentis non repurgatis per congestionem illapsis & computrefactis natus: Nobis dicitur apostema ossis seu lentus ossis & vicinarum partium sphacelismus ab acido fixo & maligno fermento intra ossicam substantiam ipsò in uterò materno primitus congesto productus. Sicuti enim fermentum variolosum intra tubulos partium carnosarum à lacte, quibus infans nutritur, & ex quo etiam formatur, in ipso utero colligitur, & postmodum occasione novi & insoliti ætheris cum aere, ventis, vino aliisque advecti in actum erumpit, ita hoc fermentum in ossium uno vel altero tubulo ab eodem lacte corrupto generatur & morâ, alimentis, novisque allabentibus humoribus, semper acrius & deterius redditur, donec focum suum perfodiat, ossis cæterasque partes exedat, lympham inficiat, & malignum hunc producat tumorem. Pauci autem sunt chirurgi, qui indolem & naturam huius affectus exactè norunt, hinc vocati nil nisi suum oxycroceum aut stipticum crepant: nonnulli adstringentia imprudentiùs commendant, ipsique serpenti putredini sua ignorantia fores pandunt & viam sternunt; Curatur autem hòc modo i. si cutis adhuc fuerit integra, statim in formam crucis erit incidenda usque

que ad ipsum os : quod pro secundo scalpendum, aut terebrandum, aut urendum, aut excindendum. 3. vulnus consolidandum. Ego haecenus *internè* Bezoart. Minerale, Tinct. antimon. pilulas mercuriales, essent. viperinam *Zvvölfferi*, vinum viperinum, gelatinam viperinam & omnia ex viperis : *externè* verò spir. vini cum ol. vitrioli, aqu. fort. cum spir. Vin. Tinct. Ois cum spiritu salis ad mentem *Zvvölfferi* paratam, pulvetem ad cariem ossium cum melle & spirit. vin. camphorat. laudavi. Quod si malum contumax hæc eludat præsidia, præsentissimum remedium erit cauterium actuale, vel amputatio, de quibus vide ipsum *Severinum* & *Jacobum Meckern*.

XVII.

TAndem ad ossa luxata devenimus, in quorum repositione ipsi chirurgi quandoque suam produnt ignorantiam, cum non luxatum pro luxato, non repositum pro reposito sæpius habeant. Quod inde fit, quia verum ligamentorum & tendinum situm ignorant. Quippe os semel è suo acetabulo elapsum reponi nequit, nisi in ligamenta partis oppositæ curas intendas tuas, hæc enim jam admodum distenta & elongata magis, illa verò in parte, per quam os elapsum est, contracta & breviora erunt, hinc summa opus est cautione, ne extendendo membrum luxatum his vel illis ullam inferas injuriam, sed sedula potius danda est opera, ut articulus præcisè per eandem viam, perquam elapsus est, regredi possit : si enim graviores hic erraveris errores, ipsam repositionem impossibilem & malum incurabile reddes, unde postmodum tumor, inflammatio, atrocissimus dolor & quandoque abscessus oriuntur, id quod aliquoties vidisse licuit. Quod si in infantibus repositio ad plures dies differatur, omninò impossibilis erit, quia lymphæ in acetabuli vacuum copiosissime transudans & in cartilaginem

nem excrefcens omnem elapfo articulo præcludit introitum. Tota ergo fcientia chirurgica confiftit in cognitione œconomix animalis, quam nonnifi in fcholis Cartefianorum addifcent, & à B. *Et mullo Chirurgia Medica* appellatur. Nec non in convenienti manuali operatione, quarum tamen fundamentum eft ipfa œconomia animalis, vel fi mavis philofophia Mechanica.

DE O fit laus honor & Gloria in fempiternum!
Amen.

COROLLARIA.

I.

IN Casu notorio & ubi nulla aliûs morbi figna apparuerunt, ex folis circumflantiis vulneris lethalitas pronunciari poteft, hocque iudiciô medicô ftare tenetur Furis-Consultus.

2. Inſpectio Cada veris plus infert certitudinis reſpectu partium læſarum, ſed non reſpectu lethalitatis præciſe conſideratæ.

3. Neque ad lethalitatem vulneris præciſe ſumtam requiritur anatomica partis demonſtratio, ſed ſufficiunt Symptomata, vulneris quoad ingreſſum & exitum ſitus & conditio, Medicorum & Chirurgorû indefeſſus labor & opera, aliæq; circum-

circumstantia, è quibus æque certe colligi potest
vulnus aliquod lethale fuisse, quàm ex ipsa in-
spectiōe oculari.

4. Chirurgia Medica pertinet ad Medicos tanquā
Dominos; practica autem ad chirurgos, illorum
olim ministros.
5. Potus Coffæ intempestivè, & nulla temperamen-
ti & Constitutionis habitâ ratione, sumtus viam
æernit ad paralyfin.
6. Potus Theæ ipsis etiam phthisicis & Hecticis tutò
propinari potest.
7. Omnia enim deobstruentia temperata sunt etiam
remedia antihectica & antiphtisica.
8. In febris tam Continuis quam intermittentibus
sanguis Crassior & minus fluidus est.
9. Et qui à sanguine febricitantium per venam tu-
sam cum impetu saliente ad ejus majorem ebulli-
tionem & citatiorem circulationem argumen-
tantur, nesciunt distinguere inter motum sangui-
nis intestinum & progressivum, hōc enim immi-
nutò intestinus augetur.
10. Errant ergò vehementer, qui calorem tanquam
productum frigidis Julapiis aliisque refrigeran-
tibus

*tibus tam externis quam internis extinguere sa-
tagunt, cum vel ipsam sic extinguant vitam, vel
morbum reddant deteriorem.*

FINIS.

